

Oud-studenten van Sneeker kweekschool schrijven gezamenlijk roman

Waan en werkelijkheid in de liefde

Wanneer is liefde heilzaam, wanneer ontwricht ze een relatie. In de roman *Twee* proberen film en tv-regisseur Klaas Rusticus en schrijver Simen de Jong hun oude vriendschap te duiden.

Door Gerbrich van der Meer

Als je estheet bent ga je voor mooi, voor het schone. En als je die niet in de dagelijkse werkelijkheid vindt, zoek je een andere. Een waarin je dromen wel bewaarheid worden. Maar het is natuurlijk het fijnst als je voor je esthetische ervaring je droombeeld gewoon op straat vindt of in een klaslokaal, in de werkelijkheid van alledag. Dat overkomt de schoonheidsgevoelige Florian Agricola, als hij, 16 jaar oud in 1958, een 'hemelse' jongen ontmoet op de Christelijke Kweekschool aan de Parallelweg nummer 9.

'Toen ik opkeek [...] zag ik een jongen, kleiner dan ik, zonder baardharen, of iets dat later een baard zou worden, met donkerblond haar, bruine ogen, beige hond, een korte, bruine ribfluwelen broek en een brutale glimlach om de lippen, een open, vrolijke snoet. 'Klik,' zei ik vanbinnen en een foto was gemaakt. De jongen was zich nergens van bewust. En dichtbij! Hij stond zo dichtbij!'

Die 'hemelse' jongen is Caspar den Hoedt. Komend uit een door het leven gemankeerd gezin, zet hij in op een leven als onderwijzer. Op de van te voren georganiseerde boekenbeurs van de Sneeker kweekschool kan hij niet om Florian heen.

'Om zijn lijf hing een hesje van een naargeestige kleur. De bruine stof was gewatteerd en warm vanbinnen, maar de ribbelige buitenkant ruildeerde als een ragebol. Onder zijn borselige wenkbrauwen priemden de ogen van Florian Agricola als karkonkels in het rond. Na mijn schuw oogopslag was het raak. Een kokosnoot die op me viel.'

Vijftig jaar later zijn de wenkbrauwen van Klaas Rusticus nog telkens borstelijng en priemen zijn donkerere naar antwoord zoekende ogen nog steeds. Simen de Jong zijn donkerblonde haren zijn immiddels grijs geworden, maar in zijn minzame blik kun je de open, vrolijke snoet nog wel herkennen.

Twee kameraden aan een oude keukentafel. Een bescheiden lampje laat zijn licht vriendelijk schijnen over de twee door het leven getekende gezichten. Tussen hen in ligt de net uitgekomen roman *Twee*, een gezamenlijk project, tegelijkertijd onafhankelijk van elkaar vorm gegeven. Twee verhalen over een oude vriendschap die vijftig jaar later ontleed wordt om te kijken wat er van overgebleven is.

"Ik socht Klaas in kcar op yn Olst, doc't wy it krygcn ocr ús júcrin op 'c kwock en ús rcis yn it tredde jier nei Tsjechoslowakije, efter it Izeren Gerdyn." Hun vriendschap uit die jaren was complex geweest. Het mechanisme van aantrekken en afstoten had zijn werk gedaan. Voor de een gek makend, voor de ander een noodzaak om zich te beschermen tegen het geweld van zoveel (fysieke) warmte.

"Wat hie ús ferhâlding yn dy sjouwer jier eins betsjutten, fregen wy ús óf. Hiene wy überhaupt in relaasje hán?" Rusticus en De Jong, inmiddels omringd door volwassen kinderen, besloten gezamenlijk om ieder voor zich op te schrijven hoe ze die periode uit hun

leven ervaren hadden. Dit was het concept: op weg naar een ontmoeting na vijftig jaar wordt een oude vriendschap herbeleefd met het weten van nu.

Weer thuis aan de Pikedyk even buiten Oosthem drong de consequentie van die zelf

opgelegde opdracht pas echt tot Simen de Jong door. „Ik hie noch mar in pear siden skreau, doe koe ik net near fierder. Ik hie net oersjoen dat it sa yngewikkeld wie om it ferline dat ik sa moai bcdobbc hic, omhcch tc hcjcn. Moast ik wcr ficle, wat ik doc fieldc mci alc pine der op ta?”

Het was niet alleen Klaas waar hij voor viel, besefte hij opnieuw, maar ook de spammende wereld die Klaas met zich meebracht. „Ik kaam út in folstein oar nêst. Klaas wie iennichst bern, ik de âldste fan acht yn in ortodox herfoarme húshâlding. Hy wie sis mar ‘de prins’ yn hûs, wy hiene ús beskieden plak yn ‘e bernerge. By Klaas thús wiene sokke oare omgangsfoarmen. Der wie altyd petear oan tafel, by ús moast it mei al dy bern stil wêze. By Klaas klonk altyd muzyk, by ús libbe dat net iens. By ús waarden gefoelens standert middede, by Klaas wie dat ekstreem oars.” Klaas Rusticus zijn afstandelike erudiete vader met zijn extreme geloofsovertuiging en zijn lieve zachte bescheiden moeder intrigeerden hem. Hoe anders waren zijn nachtere, door het werk vaak afwezige vader en labiele moeder die na het verlies van twee kinderen aan geloofsverdwazing begon te lijden. De wereld van de kunsten waarin Klaas hem binnenloodste, en ook zijn passie voor alles wat mooi was interesseerde hem mateloos. En natuurlijk zijn verwarrende fysieke gerichtheid op hem, die totaal geen liefelijkheid gewend was, en zonder context in onbehopenheid verzandde.

Toen Klaas Rusticus zijn verhaalversie via de mail binnenkwam, kon De Jong er niet meer omheen. Hij moest aan de slag. „Öfspraak is öfspraak.” Simen de Jong bleef in het schrijven dicht bij zichzelf. „It ferfelende wie dat der yn ‘e fyftiger jieren in hiele soad tabû’s wiene. Oer seksualiteit waard muoisum praat. Homoseksualiteit bestie al hielendal net yn Sniis. Dat twa jonges genegenheid hiene foar elkoar, foel finaal bûten de kaders. Miskien wie ik dêr ek wol apart yn. Mar dat wit ik net.” Na een studie psychologie in Groningen, week hij uit naar het roerige Amsterdam van de zestiger jaren waar hij zijn verleden wel verwelkt dacht te hebben. „Mar doe’t ik alles opskreau, kamen der ûnferwurke stikken nei boppen. Fyftich jier lyn stie leafde gelyk oan houlik. En noch hieltyd sit der foar my om leafde, ek om it houlik, in swym fan hillichheid, únduts ik. Mar wat moast ik dan meidj jongesgefоelens?”
Spannend was het om in elkaars lezing van het verleden te duiken. „Klaas hie him net oan ‘e öfspraak hâlden, murk ik dalks. Wy hiene fan te foaren in ferhaalline útset mei in pear feste lokaasjes en barrens út dy sjouwer jier festlein. Dêr soene wy it ferhaal op bouwe, hiene wy öfspraat.”

„Anekdotische gebeurtenissen zijn bijzaak”, schudt Klaas Rusticus zijn hoofd, net terug van een sigaretje roken buiten in de vrieslucht, „Het gaat om hoe iets gebeurde in al zijn gelaagdheden. Dat heb ik in een uitgeschreven improvisatie ritueelisch op willen schrijven. Nee, dat is geen vlucht. In mijn beleving is alles waar wat ik heb opgeschreven.” Dus ook de passage waarin Florian de radio probeert af te stemmen op Caspar; of het moment dat Caspar als engel verschijnt wanneer Florian ten onder dreigt te gaan aan een astma aanval. Of de zinsnrcle waarin de tricsle jongen met zijn grootc pt dc 13-jarig Jczus blijkt fo zijn en Florian wenkt om Hem, los van Caspar, te volgen naar Zijn heilzame werkelijkheid met de paarden straten.

Die verschillende lagen heeft Rusticus nodig voor zijn leven. „Een is niet voldoende.” De internationaal bekende filmregisseur gebruikt die frequenties ook dankbaar in zijn filmische werk zoals *Elias of het gevecht met de nachtegaal* (1992) of *trnová koruna z pampelisek* (een kroon van paardebloemen) uit 1993 „om een onderhuidse waarheid op te roepen”.

Rusticus schrok enorm toen hij Simen de Jong zijn versie voor het eerst las. „Ik vond alles heel plastisch beschreven. Wat vreselijk dat het zo gegaan is. En als het niet zo is, dan heeft Caspar het toch zo ondergaan. Dat is ook een waarheid.” Schuld voelde Klaas Rusticus. „Als enig kind kreeg ik altijd alle aandacht. Maar toen ik Caspar r wilde -ik hield van hem-, lukte dat niet. Die vlieger ging niet op, zeggen ze dan. Ik heb me te weinig gerealiseerd hoe overrompelend ik was in mijn liefde voor hem. ’k Had tc wchinig bercidheid om mc binncn tc laten loosden in zijn wereld.”

Florian en Caspar houden zich in de roman aan de gemaakte afspraak om elkaar te ontmoeten. Toch ontmoeten ze elkaar niet. „Rusticus: Ik ben er niet volgens zijn relaas. Hij is er niet volgens mijn relaas.” Op het strand bij de aangesproken plek vindt Caspar - veelbetekenend- wel een kokosnoot:

‘Ik gooi hem op, schop hem weg zo ver ik kan en ren er achteraan om hem opnieuw te vinden.’

Toen beide verhalen waren geschreven opperde Rusticus om de schrijfels uit te geven, ook al zijn ze voor hem heel kweisbaar. „Ik denk echter niet dat wij de enigen zijn die zo vreemd in elkaar zitten. Beschouw het als een hart onder de riem voor mensen die niet tot het geaccepteerde deel behoren, en niet alleen vanwege die jongensliefde, maar ook om het stukje zelfrechtaardiging.” En hij hoopt dat de avontuurlijk aangelegde en goedwillende lezers er respect voor hebben dat beide auteurs zich zo bloot geven.

De Jong ging er in mee. „Miskien is dat yndied wol in goed ding, tocht ik. As bekentenisliteratuur, mar dan net lykas wenst út ien perspektif wei, mar út twa. Dan moast it in kearboek wurde, betocht ik my, mei beide ferhalen der yu.” Hy glimlacht. „Binne we dochs noch tegearre yn ien kaft.”

Wat er na die vijftig jaar is overgebleven? „Beurze plekken”, mompelt Rusticus, „weinig ruimte tussen de woorden, pijn. Er was geen verwijdering, er was geen dichtbij. *Twee* gaat gewoon over onbereikbaarheid en incapabiliteit om elkaar te benaderen.”

„Mar we sitte no wol oan ien tafel”, glimlacht Simen de Jong met glinsterende ogen. „En wy hawwe ek -oars as yn it boek - altyd kontakt hâlden troch alle jierren hinne.” Simen de Jong is er door dit schrijfavontuur ook zeker sterker uit gekomen. „En ik haw Klaas yn al syn ûnneifolberens better kennen leard. Troch alles te beneamen haw ik in oade oan him skreaun, ek al kin ik my foarstelle dat er mei guon passaazjes wat meer muoite hat. En wat de leafde oangiet,” hij kijkt Klaas Rusticus vrolijk aan, „dy hat him fergeastlike.”